

МАТО ПИЖУРИЦА (Нови Сад)

ЈЕДНАЧЕЊЕ МНОЖИНСКИХ ПАДЕЖА У СВЈЕТЛУ БОШКОВИЋЕВИХ ЗАПАЖАЊА

Испитивању говора племена Озринића проф. Бошковић је пришао, како сам каже, не да га систематски проучи „као засебну лингвистичку целину, — са свих страна његове граматичке структуре: гласовно, морфолошки, синтаксички, лексички и акценатски. Ово последње не већ и због тога што је то урадио проф. *Решетар*. Хтео сам нешто друго: да видим на првом месту, како у овом стоји ствар са неким дијалекатским цртама, мање више познатим, које различито, и географски и лингвистички, пресецају црногорску дијалекатску област као целину. Претпостављао сам већ унапред да ће нам дијалекатска карактеристика озринићког говора, као једног од периферијских говора староцрногорског типа, помоћи да боље разумемо те црте и дубље уђемо у историјску перспективу њихова развика“.¹ Даље указује на друга два разлога — жељу да одвоји говор Озринића од бјелопавлићког и да овим заврши испитивање говора Старе Црне Горе. Уз то, проф. Бошковић се ограничио на двије области: систем акцентуације и на нека морфолошко-синтаксичка питања падежног система. Систематизација црногорских говора према акценатској ситуацији ни до данас није изгубила актуелност. Овај други дио изложен је под поднасловом — *Локатив множине*. Он ми је био и повод и подстицај да се укључим у широку дискусију о једначењу множинских падежа.

¹ *Извештај Радосава Бошковића*, Годишњак Задужбине Саре и Васе Стојановића II, 27—36, Београд, 1935. — Цитирано према књизи: Радосав Бошковић, *Одабрани чланци и расправе*, Црногорска академија наука и умјетности, Титоград, 1978, с. 39—44 (скр. *Одабр. чланци*).

Прије преласка на његову (и своју) главну тему обратио бих вашу пажњу на његов успутни осврт на губљење дистинкције између падежа циља и падежа мјеста тока радње у цјелини уз предлоге *на* и *у* у корист првога. Због економичности и боље оријентације (мада је проф. Бошковића најбоље читати у оригиналу!), указао бих на акценте из његових објашњења: (1) синкретизам нема формалног ослоња на ни у једнини ни у множини па „замена локатива акузативом може бити једино последица првобитних синтаксичких односа“² и (2) појава „у свим црногорским говорима значи просто отсуство глаголског рекцијског момента као психолошког критеријума за одржавање разлике између номиналне конструкције уз глаголе који значе кретање према некој тачки и сл. и номиналне конструкције уз глаголе који то не значе /подвлачење моје/. То значи да се садашње црногорско *седим у кућу* и *идем у кућу* може пројектовати на једну старију епоху језичког развитка у којој смо морали имати *седим у кући // у кућу* и *идем у кућу // у кући* и у којој су изрази *у кући*, *у кућу*, синтаксички адекватни, значили просто дублете у језику“.³ На крају констатује да „дијалекатски материјал не даје ништа за разумевање појаве“⁴, што наравно није тачно ако се има у виду ареални аспект. Извјесна терминолошка непрецизност односно недореченост (нпр. смисао квалификације *првобитних*) и сасвим очигледно погрешно (механички) узете илустрације (бар за процес у самом зачетку) бацају у засјенак неексплицирану, али претпостављиву идеју да појаву не би требало сводити искључиво на страни утицај, како се то обично чини у нашој литератури, мада се он не може заобићи. Наиме, мислим да би се најприје могли тражити узроци „слабљења“ рекцијског момента „првобитних синтаксичких односа“ у кругу немаркираних глагола са становишта представе статичности односно динамичности.⁵ У том смислу су илустративни примјери из рукописа Андрије Змајевића из 17. вијека, као нпр.: *Би укопан у спилу*, *Би укопан у цркву*, *Стоја неколико бремена у тамницу*, ... *да ће у старост сина му подати* итд.⁶ Такви примјери могли су да послуже као „прикључак“ за дјелотворнији страни утицај. У оваком случају, више свјетла

² Одабр. чланци, 41.

³ Н. д. 41.

⁴ Исто.

⁵ Основне напомене и упућивање на литературу в. у књизи др Ирене Гришкат: *Актуелни језички и текстолошки проблеми у старим српским ћирилским споменицима*, Народна библиотека СР Србије, Београд, 1972, с. 95—96 и у чланку истог аутора: *О једној особености прилога и прилошких синтагми у српскохрватском језику*, Наш језик, Нова серија, књ. XII, св. 3—6, с. 78—89, Београд, 1962.

⁶ Мато Пижурица, *Језик Андрије Змајевића*, стр. 462 (рукопис докторске дисертације у библиотеци Филозофског факултета у Новом Саду).

ће унијети детаљнија испитивања старијих писаних споменика. (Интензивније проучени споменици су релативно нови и углавном неинформативни за разматрање овог проблема. Покушај Л. Вујовића заснован је на погрешно изабраном документу.)⁷

Централни проблем којим се овдје бави проф. Бошковић је једначење ген. и лок. множине уз предлоге *при*, *о* и *по* и у тим релацијама вишен однос између именичке и придјевско-замјеничке деклинације. Повод за расправљање и повезивање ових питања је озринићка ситуација гдје је сачувана стара једнакост придјевско-замјеничке промјене у ген. и лок. множине у синтагматским везама са новим именичким формама на *-ма*, као у примјерима: *при тије кѹћѹма, о овѹје плѣменима, по овије вѣликије дѣмовима* и сл. Имајући добар, али не сасвим потпун увид у стање у староцрногорским и сродним говорима (у оно вријеме готово никакав или само парцијалан у стање у споменицима с црногорског терена) — он појаву генерализује за све црногорске (тачније староцрногорске) говоре који чувају наставак *-ex* (односно *-ијех, -ијег, -ије*) у генитиву множине придјевско-замјеничке промјене, додајући томе и општу напомену да с овим иде сасвим аутономан развој придјевско-замјеничке деклинације, лишен уплива именичке парадигме, манифестован искључивом употребом завршетка *-м* у дативу и инструменталну множине код придјева и придевских замјеница (типа: међу *онијем Качѹцима*, али не и — *међу *онијема Качѹцима*). С друге стране, говори код којих се показује развојни паралелизам ових двију парадигми (именичке и придјевско-замјеничке) са предлозима *при*, *о* и *по* употребљавају „обично генитив множине, ређе локатив“ (из више цитираних примјера уп. из Бјелопавлића: *по лѹвѹдѹ*, или и *по крѣвѣтима; о пѣклѹдѹ* уз — *о тијема Загѹрчанима; при Тија меднѹкѹ*, али и — *при врѹтѹма* и сл.).⁸

Употребу генитива множине мјесто локатива у црногорским говорима тумачио је још М. Решетар.⁹ Он појаву објаш-

⁷ Уп. напомену у књизи Павла Ивића и Vere Јерковић *Правосис српскохрватских ћирилских повеља и писама XII и XIII века* (издање Института за јужнословенске језике Филозофског факултета из Новог Сада, Нови Сад, 1981): „На језик ове повеље обратило је пажњу Вујовић (1953—1954), али на несрећан начин. Заведен насловом код Новаковића (1912, 116: Одоља Преденић представник Крајине код Улциња утовара мир с Дубровчанима), Вујовић је ову исправу посматрао као споменик језичке прошлости Црне Горе. Чињеница да се по свој прилици ради о Крајини у Макарском приморју, а не код Улциња, овде чак није битна будући да је текст сасвим сигурно написао Дубровчанин Паскал.“ (стр. 204, нпр. 31). Иначе, чланак Л. Вујовића, под насловом: *Историјски пресјек губљења глаголске реције у црногорским говорима*, објављен је у Јужнословенском филологу XX/1-4, 1953—1954, стр. 87—126.

⁸ *Одабр. чланци*, 42.

⁹ Уп. Milan Rešetar *Der štokavische Dialekt*, Wien, 1907, 213. Значајно је да проф. Бошковић истиче неуједљивост Решетарове претпоставке да је формалан однос био довољан да доведе до ове замјене.

њава морфолошким разлозима, посредовањем наставка -х, који је продро у облике генитива „адаптирањем завршетака именица према замјеницама и придјевима“.¹⁰ Проф. Бошковић мисли да разлоге овој замјени треба тражити „изван именичке деκлинације: у деκлинацији придева и придевских заменица“,¹¹ пошто паралелизам именичке и придјевско-замјеничке парадигме (према његовом мишљењу) негира црмнички говор примјерима типа: *онѣјѧ мѧдијѧ жѧнѧ*, поред — *од мѧјих прѧѣх сѣнѧѧ*, који говоре да оvdје „никад није био познат наставак х у ген. множ. код именица“.¹² Међутим, с обзиром на стање у паштровским исправама (а не може се заобићи чињеница да су паштровски и црмнички говор врло блиски, и генетски и општом дијалекатском физиономијом) — ствар у историјској перспективи стоји друкчије: врло рано се појављује ген. пл. именица с наставцима на -х. Илустрације ради уп. примјере из двије објављене збирке (прва А. Соловјева и друга И. Божића, Б. Павићевића и И. Синдика — скр. Сол. односно Бож.):¹³

(Сол.) ·в· воиводе и ·ви· властелах... от штетахъ (бр. 4 из 1584), двесто перперхъ (бр. 5 из 1585), за трое говедахъ... четарнаиестъ толорахъ сребарниехъ... педесетъ перперахъ... по риечи речениехъ властелахъ (бр. 8 из 1589), ·ви· толорахъ сребарниехъ по ·С· либаръ (бр. 11 из 1591), диференције от ... карвихъ... ослоболисмо от речениехъ карвихъ... испредъ куће и вратахъ оборниехъ... от вратахъ (бр. 12 из 1598), за карате судиахъ (бр. 13 из 1601), за тои свратиште тезиехъ мартулосахъ ·Ив· кумоствах и ·в· побратимства... по риечи речениехъ властелахъ (бр. 14 из 1602), от више писаниехъ властелахъ (бр. 15 из 1602), за карате судиехъ (бр. 16 из 1605. и бр. 17 из исте год.), по риечи властелахъ (бр. 20 из 1620), по риечи властелахъ (бр. 30 из 1623). ·е· перстенахъ златниехъ... за каратъ судиахъ (бр. 22 из 1631), племе Калодуревихъ... ·ке· толерехъ (бр. 23 из цехъ... куће Трохоберехъ... збора Паштровихъ... ·И· 1632), ·е· риалахъ... по риечи властелахъ (бр. 24 из 1644), от днекиехъ баштинахъ четварту, а од днекиехъ седму... за карате судиахъ (бр. 25 из 1649), з Беръдехъ (бр. 29 из 1711),

¹⁰ М. Решетар, н. д., стр. 161—162.

¹¹ Одабр. чланци, 42.

¹² Н. д., 42.

¹³ Др Александар Соловјев, *Паштровске исправе XVI—XVIII века*, Српска краљевска акедмија, Споменик LXXXIV, други разред, Београд, 1936, стр. 43; Др Иван Божић, др Бранко Павићевић, др Илија Синдик, *Паштровске исправе XVI—XVIII вијека*, Државни архив НР Црне Горе, Историјска грађа, књ. I, Цетиње, 1959, стр. 289 (+8 факсимила исправа).

племе *Дмитровићехъ*... куће *Сеньковићехъ*... куће *Меглицехъ*... куће *Трохоеберехъ*... збора *Паштровићехъ*... ·И· *барьелехъ* вина... ·е· *барьелехъ* вина... *нашиехъ бревелећехъ*... ть *верованиехъ седокахъ*... от *поштениехъ старешинахъ*... от *поштениехъ старешинъахъ* ·з· *лудихъ* (бр. 31 из 1712), на Риєку *Режевићехъ*... племена *Дмитровићехъ* (бр. 32 из 1712), по десетъ *литарехъ* пшенице (бр. 33 из 1714), *официалъ судахъ* (бр. 34 из 1719), по заповиєди *судахъ* (бр. 35 из 1719), от *добарахъ моєхъ*... от *моєхъ добарехъ* (бр. 36 из 1734, по препису из 1809), по заповиєди *судахъ* (бр. 38 из 1739, по препису из 1809), на име *свиєхъ синовацахъ* (X2), от *свиєхъ* и *коєхъ* драго *добарахъ* и *пашиштахъ*... от *свиєхъ* више *речениехъ добарахъ* и *пашиштахъ* (X3) (бр. 40 из 1757), у веће *путахъ* (X2)... на много *другихъ мєстахъ*... до *кршахъ*... от *албитрахъ* (бр. 41 из 1765), из *Браићахъ*... у толико *путахъ*... до *верхъ лазахъ* (бр. 42 из 1776).

(Бож.) ·И· *толорахъ* (X3)... ·IS· *толорахъ* (X2) (бр. 2 из 1570, за карте *судиахъ* (X2), по заповиєди *почтенихъ судиахъ*... (X2), по заповиєди *почтенихъ судиахъ*... осам *толорахъ* (X3)... ·II· *толорахъ* (бр. 3 из 1571), седам *толорахъ* (бр. 5 из 1582), от ·ви: *племенахъ* от насъ *судиахъ*... от заповиєди *судиахъ*... *друзиєхъ прокарудурахъ*... од племень *Будахъ* (X2) (бр. 7 из 1585), ·И· *кумовєхъ*... ·СИ· *кумовєхъ*... ·Н· *перперєхъ*... ·КЕ· *перперєхъ*... ·М· *перперєхъ франциєхъ*... од *свиєхъ парєтєхъ*... и *властєлєхъ* (бр. 8 из 1585), ·Н· *лиєтъхъ*... изъ *дониєхъ кућъхъ*... куће *речениєхъ ливєць*... *поштениєхъ судиєхъ* (бр. 14 из 1590), откуплю в *Никчєвићахъ*... ·К· *толорахъ сребарнихъ* (бр. 9 из 1586), петъ *асприхъ* (X2) (бр. 11 из 1588), дно *речениєхъ карвихъ* (X2)... от *тезиєхъ карвихъ*... од *овакєзиєхъ работахъ*... и *почтениєхъ судиахъ* (бр. 12 из 1589), дали *динарьхъ* (бр. 16 из 1591), от... *почтениєхъ судиахъ*... *речениєхъ сєстарахъ* (бр. 19 из 1591), от *свиєхъ добарахъ* нихъ *садашнихъ* и *последнихъ* (бр. 21 из 1592), по риєчи *властєлахъ*... *толорахъ сребарнихъ* (бр. 24 из 1592), отъ насъ *речениєхъ властєлахъ* (бр. 36, крај XVI или почетак XVII в.), по риєчи *речениєхъ властєлъхъ* (бр. 39 из 1604), шєсть *бравєхъ велиєхъ* (бр. 44 из 1606), више *писаниєхъ стимадурєхъ* (бр. 45 из 1606) збора *Паштровићєхъ*... од... *осталиєхъ толорєхъ*... за штєтѣ *Трохобєрєхъ* ·Н· *перперєхъ*, а *Бєришанєхъ* по заповиєди *суѣиєхъ* и *властєлєхъ* згора *имєнованиєхъ* (бр. 46 из 1607), шєсть *толорахъ*... дали *динараxъ*... *судиахъ* (бр. 48 из г. 1610), ·З· *толорєхъ*... *спєнзєхъ* (бр. 54 из 1619), од *млина Мєглицєхъ* (бр. 58 из 1625), за ·ИС· *грошахъ* у *грошиєхъ*... ·ИС· *гро-*

шахъ (бр. 69 из 1636), петъ *толорахъ* (X2) (бр. 72 из 1639) итд.

Претходним се не коригује само један историјскодијалектолошки податак већ се релативизира хипотеза према којој је у црногорским говорима код именица „уопштен генитив, као облик шире употребе у језику. И то, без разлике, у свим црногорским говорима: и у онима у којима то данас још имамо и оним у којима данас код именица имамо само облике новог локатива“.¹⁴ Проф. Бошковић ову претпоставку заснива на два „факта“: „Прво, нема данас ниједног говора који још не чува стару једнакост генитива и локатива код придева и придевских заменица; а мислим да је ово чување морало имати подршку у именичкој деklinацији. Друго, данашње двојство међу црногорским говорима у погледу употребе генитива и локатива множине — искључива употреба новог локатива у озринићком говору и тзв. *ex*-говорима уопште, а употреба генитива множине поред локатива у осталим говорима — сасвим је разумљиво и стоји у потпуну складу с правцем развика односа придевско-заменичке деklinације према именичкој у тим говорима“.¹⁵ Да додам и то да је проф. Белић истицао да једначење ген. и лок. множине, карактеристично за косовско-ресавски дијалекат, не треба сводити на стари двојински однос, нарочито не последије 14. и 15. вијека.¹⁶

У ову дискусију се укључио и М. Пешикан у монографији о староцрногорским катунским и љешанским говорима, инспирисан чињеницом да конструкција типа *по овије села* у просторно-дистрибуционом значењу „знатно прелазиранице именичког наставка у генитиву множине придевске промене“, што, он мисли, иде „против познате Бошковићеве хипотезе о овом облику“.¹⁷ Претпоставља „да су то остаци старијег стања“, јер како он каже — „Није нимало вероватно да се оваква репартиција могла добити утицајем јужнијих црногорских говора, јер не би било разлога да се тај утицај ограничи само на конструкције с предлогом *по*, и то конструкције одређеног значења“.¹⁸ Овај М. Пешикан уводи један нови, општији момент, чинећи привидну депресију: потискивање старог локатива у дијелу староцрногорских говора, с обзиром на чињени-

¹⁴ Одабр. чланци, 43.

¹⁵ Исто, 43.

¹⁶ Ипак, треба имати у виду Белићев суд: „Једнакост ген. двој. са лок. двој. учинила је, прво, да се место ген. мн. јави локатив и, друго, да се место лок. мн. јавља ген. мн.“ — др Александар Белић, *Историја српскохрватског језика — Речи са деklinацијом*, књ. II, св. 1, с. 74.

¹⁷ Митар Б. Пешикан, *Староцрногорски средњокатунски и љешански говори*, Српски дијалектолошки зборник XV, Београд, 1965, стр. 148—149.

¹⁸ Н. д. 149.

цу да је губљење *x* овадје новија појава (или је очувано, као нпр. на Његушима и у дијелу приморских говора), није могуће објашњавати преко изједначавања инструментала *коњи* и локатива *коњих*, које се претпоставља за млађе говоре. Зато је преостало да се синкретизам множинских падежа (датива, инструментала и локатива) у овим говорима објашњава или утицајем *споља* или унутрашњим процесима.¹⁹ У врло обазривој формулацији („можда има места претпоставци“) ²⁰ износи идеју о једначењу локатива с дативом множине (а онда и инструменталом) „под утицајем једнакости датива и локатива у јединици“, ²¹ да би након тога закључио: „Ако то претпоставимо, сасвим је схватљиво зашто се томе једначењу дуже опире конструкције типа *по села*: у јединици не може бити таквог дистрибутивног значења, па је морфолошки утицај јединице, с обзиром на специфичност значења, морао бити слабији.“ ²² Колико ми је познато ово је прво скретање пажње на могуће додирне моменте између множинског и јединског синкретизма! Синтаксички разлози и прије свега предлошка рекција могли би да иду у прилог овој хипотези, али би на семантичком плану било озбиљнијих препрека.

Остављајући по страни наговјештене теме општијега карактера, досадашњим тумачењима ипак остају спорна или недоречена два проблема: зашто је генитив потиснуо локатив баш у конструкцијама са предлозима *по*, *о* и *при* и, друго, зашто је ареал везе са предлогом *по* у просторно-дистрибуционом значењу знатно шири. Уз то, Пешиканова формулација о „опирању“ конструкције *по села* (у форми генитива) процесу јед-

¹⁹ Мислим да укључивање локатива множине у једначење са инструменталом односно дативом није убједљиво објашњено што се види, на примјер, из Змајевљевог рукописа с краја 17. вијека (слично наговјештавају и други споменици с краја 17. и почетка 18. вијека из Црне Горе) гдје су облици инструментала множине на *-и* изванредно ријетки, па би њихова одлучујућа спона с локативом, након губљења гласа *x*, била неочекивана. Чини се да су одлучујућу улогу могли одиграти облици на *-ма* именица женског и мушког рода старе кратке *и*-промјене, појединачно обични и у дативу и у инструменталу и локативу. Њима су се придружиле и именице старе слободне двојине (и облици *pluralia tantum*), које су баш у говорима Црне Горе рано изгубиле стари наставак ген.-лок. на *-ију*, као и поједини творбени типови именица мушког рода (*пријатељ*, *родитељ* и сл.) и колективи на *-ад*. Уп.: датив: *људма*, *пријатељма*, *непријатељма*, *научитељма*, *дјелма*, *небесма*, *телесма*; инструментал: *људма*, *ријечма*, *моћма*, *стварма*, *врстма*, *ратма*, *кћерма*, *коњма*, *кључма*, *гријесма*, *пријатељма*, *непријатељма*, *чудесма*, *телесма*, *дјелма*, *постма*, *плехма*; локатив: *постма*, *јустма*, *вратма* и сл. (из рукописа цитираног у нап. 6, стр. 373—381). У овом контексту значајни су примјери ових трију падежа на *-ма* из Црне Горе које цитира А. Белић (*Историја српскохрватског језика — Речи са деklinацијом*, стр. 70). Уп. и потврде код М. Пешикана (н. д. 148—149).

²⁰ М. Пешикан, н. д. 149.

²¹ Исто, 149.

²² Исто, 149.

начења датива и локатива множине може да се схвати на два начина: или је веза с генитивом стара или пак он прихвата Бошковићеву претпоставку да је код именица у једној фази историјског развоја уз ове предлоге био „уопштен генитив, као облик шире употребе у језику“.²³ Мислим да се помало необазриво у свим конструкцијама типа *по села* обавезно види генитив (формулација М. Пешикана можда је у том погледу изузетак?), иако би се у неким случајевима могло радити о облицима локатива, формално изједначеним (и прозодијски по аналогији) с генитивом након губљења гласа *-х*. Претходноме иду у прилог потврде из рукописа Перашганина Андрије Змајевића из 17 вијека, типа: *по црквах и осталах мјестах, како он пише у закониах*, уз напомену да је и Даничић регистровао неколико врло раних продора наставка *-ах* у локатив множине именица мушког и средњег рода²⁴ (можда не без везе са старим наставком *-х* из консонатске промјене). Очигледно је да рјешење треба тражити на комплетнијем материјалу из старијих писаних споменика слиједећи принципе семантичко-синтаксичке анализе, какве је, на примјер, поставила проф. Милка Ивић у студији „О предлогу по у српскохрватском језику“.²⁵ Полазиште би могло да буде то што, на примјер, просторно-дистрибуциона конструкција типа *иде по села* подразумијева мијешање статичких и динамичких представа, односно претпоставља и начин и мјесто реализације радње. Зато се може узети да овај предлог *по* функционише као „адвербијална одредба“,²⁶ односно „само као знак дистрибуционе ситуације“.²⁷ Осим тога, дистрибуционо значење има додирних тачака с партитивним генитивом, јер се радњом не захватају сви „објекти“ означени именицом у конструкцији генитива с предлогом *по*. Уп. нпр. напорело исказе (у вјеродостојној старијој форми): *иде на много друзијех мјеста — иде по друзијех мјестијех*. До које је мјере *по* изгубило предлошку рекцију говоре акузативне конструкције у дистрибутивном значењу типа: *пѡ-вѣ рѡдове, пѡ-вѣ дѡдове* и једним примјером репрезентована употреба генитива — *по јѣфтѣнѣ циѣнѣ* (примјери су из средњокатунских и љешанских говора).²⁸ О дубљим поремећајима

²³ Одабр. чланци, 43.

²⁴ Б. Даничић, *Историја облика српског или хрватског језика до свршетка XVII вијека*, Биоград, 1874, стр. 136.

²⁵ Милка Ивић, *О предлогу по у српскохрватском језику*, Јужнословенски филолог XIX, књ. 1—4, Београд, 1951—1952, с. 173—212.

²⁶ Термин је преузет из рада Ирене Гришкат *О једној особености прилога и прилошких синтагми у српскохрватском језику*, Наш језик, Нова серија, књ. XII, св. 3—6, с. 78—89, али у нешто друкчијем значењу.

²⁷ Квалификација је преузета из наведеног рада М. Ивић, стр. 201, с напоменом да се не ради о истим конкретним фактима.

²⁸ Н. д. М. Пешикана, стр. 192.

динамичких и статичних представа у овој зони нашега језика говори и висока фреквенција и врло разноврсна значења конструкција с предлогом *при* код Андрије Змајевића, Вука Поповића и Стјепана Митрова Љубише, затим у говору Враке и др.²⁹

Овим прилогом скренута је пажња на инспиративна тумачења проф. Бошковића више питања из историјске дијалектологије и то из историје облика и из дијалекатске синтаксе. Напор да се траже и друкчија објашњења и афирмишу унеколико друкчија мишљења не умањује допринос проф. Бошковића већ напротив — смјела трагања управо су подстакнута његовим оригиналним и неаприористичким идејама. Наша даља оријентација у истраживању ових сложених проблема из историје облика и историјске синтаксе (показало се, на примјер, да није споран само ген. множине на *-а* већ и процес једначења локатива са дативом и инструменталом, као и однос генитива и локатива множине у одређеним предлошким везама, а сугерирана је и идеја да губљење дистинкције између падежа циља и падежа мјеста тока радње у цјелини не мора да се своди искључиво на страни утицај) мора да буде на потпуније коришћење старијих писаних извора, којих није мало из Црне Горе, уз модернији методолошки приступ који се у првом реду мора више заснивати на комплекснијој семантичко-синтаксичкој анализи.

Мато ПИЖУРИЦА

СИНКРЕТИЗАМ ПАДЕЖЕЙ МНОЖЕСТВЕННОГО ЧИСЛА В СВЕТЕ НАБЛЮДЕНИЙ ПРОФЕССОРА БОШКОВИЧА

Резюме

В данной работе автор обращает внимание на инспиративные истолкования профессором Бошковицем нескольких проблем из истории форм и исторического синтаксиса, прежде всего — функционального объединения родительного и предложного падежей множественного числа с предлогами *о*, *по* и *при*, а также утраты дистинкции между падежами цели и места действия в целом. Профессор Бошковиц исследо-

²⁹ Уп.: Мато Пижурница, *Језик Андрије Змајевића*, 484—486 (в. нап. б); исти, *Упогреб падежа у језику Стјепана Митрова Љубише и Вука Поповића*, Прилози проучавању језика V, Нови Сад, 229—231; Драгољуб Петровић, *Из синтаксичке проблематике говора Врачана*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, XVII/1, 1974, 181.

вал это совпадение родительного и предложного падежей исключительно на основе ограниченного диалектологического материала, так что, несмотря на то, что это открывало правильный путь в поисках настоящего решения, основанного на отношениях именного и адъектно-местоименного склонений, все же ответ остался неубедительным и неполным. Автор данной статьи приводит богатый материал из паштровских административных документов (с 1584 г. по 1639 г.), который решительно изменяет мнение о том, что в говорах Црмницы никогда не было окончания *-x* в родительном падеже множественного числа существительных, а тем самым и предпосылку, что во всех черногорских говорах (=старочерногорских) был „обобщен родительный падеж как форма с более широким употреблением в языке“ (как это подчеркивал профессор Бошковиц). Автор приводит истолкования этих функциональных объединений, данных М. Решетаром (которые, кстати очень убедительно опровержены), затем и некоторые истолкования М. Пешикана, отличающиеся от позиций Бошковица. Сам автор в конце статьи настаивает на более комплексном семантико-синтаксическом анализе (как то: смешении статических и динамических представлений, обусловленных семантикой глаголов и предлогов *o*, *po* и *pri*, затем специфику дистрибутивного значения и т.п.) на основании более полного материала древних памятников и народных говоров.